

CUPRINS

ABREVIERI ȘI SIMBOLURI	13
INTRODUCERE	15

CAPITOLUL 1

ADJUNCȚII PROPOZIȚIONALI: DEFINIȚII ȘI DELIMITĂRI

CONCEPTUALE	21
1.1. Familia limbilor romanice	21
1.2. Adjuncții propoziționale – definiții și accepțiuni.....	22
1.3. Tipuri de adjuncți – modelul lui Haegeman (2012)	23
1.3.1. Preliminarii.....	23
1.3.2. Propoziții adverbiale centrale vs propoziții adverbiale periferice.....	23
1.4. PAC și PAP în limbile romanice – analiza de corpus	26
1.4.1. Teste pentru identificarea PAC și PAP	28
1.4.2. Alte teste și observații calitative.....	32
1.5. Gramaticalizarea conectorilor sintactici	34
1.6. Concluzii	37

CAPITOLUL 2

CONECTORII STRUCTURILOR SINTACTICE COMPLEXE

CU ADJUNCȚI	38
2.1. Preliminarii.....	38
2.2. Conectorii sintactici – definiție și clasificare	38
2.3. Conectorii sintactici în limbile romanice – analiza de corpus.....	44
2.3.1. Conectorii sintactici temporali	44
2.3.2. Conectorii sintactici cauzali	53
2.3.3. Conectorii sintactici concesivi	58
2.4. Concluzii	64

CAPITOLUL 3

TOPICA ADJUNCȚILOR ÎN STRUCTURILE SINTACTICE

COMPLEXE	65
3.1. Preliminarii.....	65

3.2. Analiza cantitativă – rezultate	67
3.3. Analiza calitativă – interpretarea rezultatelor	74
3.3.1. Factori morfosintactici	78
3.3.2. Factori semantico-pragmatici	80
3.4. Concluzii	86

CAPITOLUL 4

ADJUNCȚII PROPOZIȚIONALI ȘI STRUCTURA

INFORMAȚIONALĂ A ENUNȚULUI.....	87
4.1. Preliminarii	87
4.2. Stadiul actual al cercetării	87
4.3. Concepte de bază.....	89
4.3.1. Ordinea cuvintelor (OC) sau topica	89
4.3.2. Structura informațională (SI) a enunțului.....	91
4.3.3. Fenomene de dislocare sintactică.....	93
4.3.3.1. Dislocări sintactice clasice	94
4.3.3.2. Interpolări sintactice.....	96
4.3.3.3. Fenomenul de scrambling	97
4.4. SI și OC în adjuncții propoziționale din limbile romanice – analiza de corpus	98
4.4.1. Rezultate cantitative	98
4.4.2. Observații calitative – interpretarea rezultatelor	100
4.4.2.1. Dislocări sintactice în corpusul ROAMED.....	100
4.4.2.2. Interpolări morfosintactice în corpusul ROAMED	104
4.4.2.3. Fenomenul de scrambling în corpusul ROAMED	105
4.5. Considerații finale	113

CAPITOLUL 5

MODALIZAREA ADJUNCȚILOR PROPOZIȚIONALI DIN

LIMBILE ROMANICE	115
5.1. Preliminarii	115
5.2. Modalitatea și evidențialitatea – aspecte generale	116
5.2.1. Definiții și accepțiuni	116
5.2.2. Tipuri de modalitate	117
5.2.3. Mijloace de exprimare a modalității.....	119

5.3. Modalitatea și evidențialitatea în SSC cu adjuncți cauzali și concesivi – analiza de corpus	121
5.3.1. Analiza cantitativă și calitativă – rezultate din limba română.....	121
5.3.2. Comparația datelor din limba română cu alte limbi romanice	131
5.4. Concluzii	134

CAPITOLUL 6

CÂND LIMBILE ROMANICE ÎNTÂLNESC ENGLEZA: UN

STUDIU (SOCIO)LINGVISTIC AL INTERFERENȚELOR.....

6.1. Preliminarii.....	136
6.2. Distincții terminologice.....	138
6.3. Engleza și limbile romanice	141
6.3.1. Engleza ca ‘global language’	141
6.3.2. Relația dintre limba engleză și limbile romanice din perspectivă istorică.....	142
6.4. Analiza de corpus	145
6.4.1. Rezultate cantitative și calitative.....	146
6.4.2. Interpretarea rezultatelor	153
6.4.3. Factori care influențează întâlnirea dintre engleză și limbile romanice.....	154
6.4.4. Implicațiile interferențelor lingvistice.....	156
6.5. Concluzii	157

SURSE.....

REFERINȚE .....

INTRODUCERE

Privit din punct de vedere științific, volumul de față este construit pe întrebarea: „În ce măsură fenomenele lingvistice întâlnite în limba română există și în alte limbi romanice?”. Pentru a putea răspunde la această întrebare, îmi propun un studiu comparativ al limbilor romanice, dintr-o perspectivă interdisciplinară, care va îmbogăți literatura de specialitate, mai ales la nivel internațional, de unde lipsesc, în multe cazuri, datele din limba română. De fapt, invitația adresată cercetătorilor de a include limba română în studiile lor comparative este o dorință comună a tuturor celor interesați de studiul limbii române (vezi Hill și Alboiu, 2016: 12), indiferent de abordările tradiționale sau moderne propuse. Lipsa de date este parțial justificată, cel puțin pentru perioada veche a limbii române, prin păstrarea unui număr limitat de documente scrise, începând cu secolul al XVI-lea, adică foarte târziu, în comparație cu alte limbi romanice, ale căror perioade de limbă veche încep în secolul al IX-lea sau al X-lea (Fontana, 1993: 14). Această situație continuă însă și în limba actuală, româna fiind exclusă de multe ori, cu sau fără explicații, din lucrările de cercetare.

OBIECTUL CERCETĂRII

Tema volumului este complexă, axată, în general, pe cercetarea fenomenelor legate de componența și organizarea structurilor sintactice complexe (în continuare, SSC) cu adjuncți propoziționali. Din acest punct de vedere, un fapt incontestabil îl reprezintă structura gramaticală de origine latină (GA II, 1966: 506) a tuturor limbilor care fac parte din *familia* romanică, iar majoritatea studiilor comparative au ca obiectiv principal identificarea trăsăturilor sau a fenomenelor lingvistice comune și/sau individualizante. Ideea că limbile romanice au un tip special de morfosintaxă nu aparține gramaticii moderne, ci își are rădăcinile în studiile din secolul al XIX-lea, care au influențat puternic cercetările ulterioare (Mussafia, 1888; Foulet, 1930).

Kayne (1975), Dobrovie-Sorin (1994), Posner (1996), Zanuttini (1997), Rizzi (2004), Alkire și Rosen (2010), Maiden, Smith și Ledgeway (2011), Ledgeway și Maiden (2016) sunt doar câțiva dintre cercetătorii interesați de descrierea sistemului gramatical romanic, iar analizele lor au dus la un număr

considerabil de publicații. SSC supuse analizei au cel puțin două propoziții (propoziția regentă/matrice și o propoziție subordonată adverbială), conectate printr-un nod, adică un conector temporal, locativ, cauzal sau concesiv (relativ sau subordonator).

Astfel, la nivel **morfosintactic**, obiectul prezentei cercetări îl reprezintă configurația sintactică a structurilor complexe cu conjuncți, conectorii SSC, precum și topica conjuncțiilor propoziționali. Astfel, continuând tradiția analizelor comparative dedicate limbilor romanice, volumul de față își propune, printre altele, să prezinte o serie de dovezi în favoarea ipotezei potrivit căreia configurația sintactică (ordinea constituenților) a structurilor sintactice complexe cu conjuncți din limbile romanice este rezultatul mai multor forțe concurente: pragmatico-discursive, semantice și morfosintactice.

La nivel **semantic**, analizele se concentrează atât pe SSC cu tipurile de conjuncți menționate mai sus, dar și pe ideea de *interferență lingvistică*, o temă de actualitate și destul de controversată în contextul globalizării și al transformării limbii engleze într-o „lingua franca”.

La nivel **pragmatic**, cercetarea prezintă o serie de aspecte privind structura informațională a enunțului și ordinea constituenților: poziția verbului în configurația morfosintactică a enunțului, poziția auxiliarului față de centrul verbal sau fenomenele de dislocare sintactică (*scrambling*, *interpolare* sau *dislocare*). În plus, conceptul de *modalizare* este tratat în profunzime, fiind investigate structurile cu conjuncți cauzali și concesivi.

În privința corpusurilor investigate, am avut în vedere atât parcurgerea unui corpus deja construit și disponibil online (CoRoLa, disponibil la corola.racai.ro), cât și a unui corpus original de discurs jurnalistic, construit special pentru aceste cercetări, prin selectarea unor articole din patru limbi romanice: română, italiană, spaniolă și franceză (ROAMED, disponibil la <https://roamed.unitbv.ro/ro/corpus-roamed-ro>).

Întrebările cercetării sunt enumerate mai jos, iar principalul obiectiv al volumului este de a oferi răspunsuri plauzibile la aceste întrebări.

- În ce măsură se poate vorbi despre variație interlingvistică și intralingvistică în cadrul *familiei* de limbi romanice?
- Care este nucleul variațiilor lingvistice în ceea ce privește SSC-urile cu conjuncți propoziționali?
- Ce este specific fiecărei limbi investigate și cum pot fi explicate aceste fenomene lingvistice specifice?

Aceste întrebări justifică importanța științifică a temei alese, întrucât consider că o investigație atentă și o descriere adecvată privind variația existentă pot avea un impact deosebit asupra înțelegerii evoluției diversității (inter)lingvistice. În plus, propunerea unei descrieri moderne a trăsăturilor sintactice existente în limba română actuală și analiza comparativă cu alte trei limbi romanice importante sunt aspecte-cheie ale volumului, deoarece oferă posibilitatea de a extinde anumite teorii sintactice și de a investiga multiplele corelații dintre varietățile lingvistice.

SCOP ȘI OBIECTIVE

Scopul acestui volum este multiplu. În primul rând, vizează identificarea unor trăsături sintactice și semantico-pragmatice ale SSC cu adjuncți propoziționali din limba română contemporană. În al doilea rând, volumul se concentrează pe analiza comparativă între diferite limbi romanice (română, italiană, franceză și spaniolă) în ceea ce privește trăsăturile menționate mai sus, la care se adaugă o analiză sociolingvistică extinsă la nivelul vocabularului acestor limbi (fără a se limita la SSC). Cercetarea este orientată spre două aspecte: pe de o parte, investighează corpusurile construite și selectate, din care au fost extrase toate contextele ce urmează a fi investigate, iar, pe de altă parte, oferă argumente pentru a susține trăsăturile specifice limbii române în context romanic.

Sunt avute în vedere următoarele subiecte:

- (i) structura enunțurilor complexe cu adjuncți propoziționali (adjuncți temporali, locativi, cauzali și concesivi);
- (ii) inventarul conectorilor și implicarea acestora în procesul de gramaticalizare;
- (iii) ordinea constituenților;
- (iv) fenomenele discursive;
- (v) structura informațională a enunțului;
- (vi) modalizarea și modalizatorii;
- (vii) interferențele lingvistice;

Caracterul inovator al prezentei cercetări rezidă în trei aspecte. Primul se referă la colectarea și organizarea unui corpus original de texte extrase din cele patru limbi romanice menționate mai sus și construirea unei baze de date electronice cu toate contextele. Al doilea aspect este legat de cadrul teoretic integrator aplicat, care combină concepte de sintaxă, semantică și pragmatică moderne. Al treilea element de originalitate este legat de perspectiva inter și

sociolingvistică utilizată în analiză, pentru a sublinia aspectele de omogenitate și diversitate ale limbilor romanice surori. Abordările anterioare (GALR, 2005; GBLR, 2010; *The Grammar of Romanian*, 2013), deși fructuoase, au tratat constituenții sintactici ai unei structuri complexe folosind o perspectivă descriptivă generală, dar au evitat detaliile comparative. Din acest punct de vedere, volumul propus vine să completeze lucrările din literatura de specialitate în ceea ce privește datele din limba română.

Deoarece scopul acestui volum nu este de a apăra, de a contrazice o teorie lingvistică a variației sintactico-semantice și nici de a dezvolta o nouă teorie gramaticală, cercetarea se va concentra pe descrierea fenomenelor lingvistice identificate și pe motivarea existenței/absenței acestora în cele patru limbi înrudite. Astfel, descrierea sintactică și semantico-pragmatică a SSC cu adjuncți propoziționali are în vedere mai multe obiective, dintre care, cel mai important este analiza corpusurilor.

Având în vedere stadiul actual al cercetărilor internaționale în domeniul lingvisticii romanice, precum și interesul tot mai mare pentru introducerea datelor românești în aceste studii, volumul de față va reprezenta o contribuție semnificativă în domeniul lingvisticii comparative. Aceasta rezidă în sincronizarea cercetării lingvistice românești cu situația actuală a literaturii de specialitate la nivel internațional, oferind astfel cercetătorilor interesați de limbile romanice posibilitatea de a utiliza datele românești în studiile lor comparative.

METODOLOGIE ȘI CORPUS

Folosind concepte și instrumente din domenii diferite (sintaxă, semantică, pragmatică), metodologia ar putea părea eclectică, dar sunt conștientă de faptul că un astfel de subiect complex nu poate fi surprins în totalitate folosind un singur cadru metodologic. În schimb, o abordare integratoare folosită pentru analiza comparativă ar fi mai potrivită și capabilă să motiveze faptele de limbă investigate.

Astfel, atingerea obiectivelor enunțate anterior a presupus o serie de activități conexe, cea mai relevantă fiind construirea și organizarea corpusului de limbi romanice. Întrucât nu am identificat niciun corpus electronic sau publicat care să conțină texte romanice din ultima perioadă, primul pas a fost acela de a selecta două reviste internaționale și trei ziare naționale publicate între anii 2015-2019, apoi de a extrage un număr egal de articole din fiecare

dintre aceste publicații și de a construi un corpus de limbi romanice actuale (corpusul ROAMED). În continuare, am investigat cele două corpusuri (corpusul românesc – CoRoLa și corpusul romanic – ROAMED), am extras toate SSC-urile cu adjuncți propoziționali (adjuncți temporali, locativi, cauzali și concesivi) și am construit o bază de date în funcție de trăsăturile sintactice și semantico-pragmatice care urmau să fie analizate atât din punct de vedere calitativ, cât și cantitativ. Pentru studierea interferențelor lingvistice, s-au investigat toate articolele extrase din cele patru limbi, nu numai SSC-urile cu adjuncți, întrucât scopul acestei cercetări a fost preponderent semantic. Analiza calitativă constă în descrierea fenomenelor lingvistice folosind instrumentele teoretice ale morfosintaxei, ale semanticii și pragmaticii, precum și concepte socio-lingvistice, dar și în compararea trăsăturilor românești cu rezultatele din franceză, italiană și spaniolă.

În primul rând, analiza corpusurilor a fost realizată pentru textele din limba română, iar apoi, fenomenele lingvistice identificate au fost investigate în materialul extras din celelalte trei limbi, astfel încât să se descopere tiparele lingvistice similare (multe dintre acestea considerate moștenite din latină – Nicolae, 2015), dar și configurațiile sintactice care pot fi interpretate drept specifice limbii române (cu influențe slav(on)e – Stan, 2013 sau balcanice – Hill și Alboiu, 2016).

În cadrul ariei largi de cercetare a discursului mediatic, se poate distinge un anumit tip de discurs, presa scrisă/jurnalismul, care se concentrează pe publicarea de articole adresate publicului larg (presa cu acoperire națională, care utilizează varianta non-dialectală a limbii), motiv pentru care am ales două reviste internaționale și trei jurnale reprezentative din fiecare dintre cele patru limbi. Premisa mea este că o unitate de discurs minimală a textelor jurnalistice oferă un loc excelent pentru investigarea stucturilor complexe, deoarece reprezintă o „întruchipare” a experienței vorbitorului, ca modalitate de comunicare și, în cele din urmă, ca formă de înțelegere a lumii.

Comunicarea de tip jurnalistic reprezintă modalitatea prin care informațiile sunt receptate de un public vast, îndeplinindu-și în totalitate cea mai importantă funcție, aceea de „serviciu de comunicare, destinat publicului”. Potrivit opiniei exprimate de Zafiu (2001: 14), „multe din caracteristicile stilului jurnalistic sunt determinate de nevoia fundamentală a publiciștilor de a furniza elemente noi, de a produce surprize, pentru a trezi interesul cititorului și a continua o comunicare mereu amenințată de grabă, plictiseală, suprasolicitare. Cum nouitatea nu apare